

До питання визначення поняття «побутовий споживач електричної енергії»

Походжук Р.В., молодший науковий співробітник відділу проблем приватного права Науково-дослідного інституту приватного права і підприємництва імені академіка Ф.Г. Бурчака НАПрН України

Розвиток законодавства про електроенергетику спрямований на демонополізацію та лібералізацію ринку електричної енергії, відповідно до стандартів Європейського Союзу. У цьому контексті виникає необхідність визначити поняття такого суб'єкта електроенергетики як фізична особа-споживач. Проте, попри лібералізацію регулювання в сфері електроенергетики, захист прав споживачів повинен бути пріоритетним, тому необхідно знайти «золоту середину» між договірним регулювання постачання електричної енергії та адміністративним елементом, який буде відображати певне імперативне

начало, яке буде захищати фізичну особу-споживача, як більш слабку сторону таких відносин.

Правовою формою, що опосередковує процеси споживання електричної енергії фізичною особою виступає договір постачання електричної енергії споживачу. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-ІУ (далі - ЦК України), передбачає такого суб'єкта договору постачання енергетичними та іншими ресурсами через приєднану мережу, як споживач (абонент), проте не надає його законодавчого визначення. У свою чергу, Закон України «Про електроенергетику» від 16.10.1997 № 575 визначає споживачів енергії, як суб'єктів господарської діяльності та фізичних осіб, що використовують енергію для власних потреб на підставі договору про її продаж та купівлю. У свою чергу Закон України «Про засади функціонування ринку електричної енергії України» від 24.10.2013 № 663-УІІ визначає споживача електричної енергії - як суб'єкта господарювання або фізичну особу, що використовує електричну енергію для власних потреб на підставі договору про постачання електричної енергії з електропостачальником або інших підставах, передбачених цим Законом.

Вітчизняний вчений С. Я. Вавженчук вказує, що до споживачів слід відносити фізичних або юридичних осіб будь-якої форми власності, що здійснюють споживання енергетичних ресурсів [2, с. 90]. У свою чергу І. О. Лук'янцева надає визначення поняттю абонент (споживач) - особа, яка купує у енергопостачальної організації електричну та (або) теплову енергію, що подається по енергетичній мережі на його енергоприймаючий пристрій (пристрої) через приєднану мережу для власних побутових і (або) виробничих потреб, а в передбачених законодавством та угодою сторін випадках також для передачі частини енергії, що купується субабоненту (субабонентам) [10, с. 71]. В. В. Вітрянський зазначив, що абонентами визнаються громадяни або організації, що використовують електричну або теплову енергію [8, с. 141]. Вказані автори розглядають споживача у широкому розумінні.

Фізичною особою-споживачем електричної енергії можна назвати виключно осіб, що споживають електричну енергію для особистого використання та задоволення власних потреб. Тобто таке споживання є характерною особливістю договору постачання електричної енергії, однією із сторін якого є фізична особа-споживач.

У Законі України «Про засади функціонування ринку електричної енергії України» побутовий споживач електричної енергії (побутовий споживач) - це фізична особа, яка використовує електричну енергію для забезпечення власних побутових потреб, що не включають професійну та комерційну діяльність, на підставі договору про постачання електричної енергії з електропостачальником. Звертаючись до Постанови НКРЕ «Про затвердження Правил користування електричною енергією» від 31.07.1996 № 28, можна віднайти наступне визначення «споживача»: населення-споживачі електричної енергії - фізичні особи, які з метою задоволення власних побутових або господарських потреб споживають електричну енергію для потреб електроустановок, що належать їм за ознакою права власності або користування, за винятком електроустановок, які використовуються для здійснення в установленому законодавством порядку підприємницької діяльності.

Не досить доцільно використовувати поняття «побутові потреби», адже Закон України «Про захист прав споживачів» від 12.05.1991 № 1023-ХІІ замінив таке поняття, більш вдалим, та таким, що відповідає вимогам часу, а також суспільним відносинам, що склалися на сьогодні - поняттям «особисті потреби». Останнє є

ширшим і включає в себе побутові потреби. На підтвердження вищенаведеної тези можна навести ст. 865 ЦК України, яка передбачає, що за договором побутового підяду підрядник, який здійснює підприємницьку діяльність, зобов'язується виконати за завданням фізичної особи (замовника) певну роботу, призначену для задоволення побутових та інших особистих потреб, а замовник зобов'язується прийняти та оплатити виконану роботу. Окремі автори зазначають, що поняття «особистих потреб» охоплює і придбання особою продукції для виробничого використання, якщо вона може придбаватися не з метою здійснення підприємницької діяльності, наприклад, придбання трактора для використання на садовій ділянці [3, с. 18]. Таким чином, доходимо висновку, що особисті потреби включають в себе побутові потреби. У цьому контексті, досить влучною є думка Г. А. Осетинської, яка вказує, що у Законі України «Про захист прав споживачів» мова йде про придбання або замовлення продукції для особистих потреб, а в ЦК України - для особистого, домашнього або іншого використання, для задоволення побутових та інших особистих потреб, що повною мірою відповідає Резолюції 39/248 Генеральної Асамблеї ООН «Керівні принципи для захисту інтересів споживачів» [7, с. 34-35].

Викликає сумніви словосполучення «що не включають професійну та комерційну діяльність» у визначені побутового споживача наведеного у Законі України «Про засади функціонування ринку електричної енергії України». Ми переконані, що поняття «побутовий споживач» повинно відображати фізичну особу, що не здійснює підприємницької діяльності та використовує електричну енергію для особистих потреб не пов'язаних з підприємницькою діяльністю. Незрозуміло, яким чином спожита електрична енергія буде забезпечувати власні побутові потреби споживача, що не включають професійну та комерційну діяльність. У такому випадку можна дійти висновку, що фізична особа може використовувати електричну енергію для здійснення підприємницької діяльності. Таке формулювання суперечить законодавству про захист прав споживачів. На побутового споживача, який використовує електричну енергію для здійснення підприємницької діяльності не буде поширюватися законодавство про захист прав споживачів, тобто він буде позбавлений реалізації власного права. Може виникнути суперечлива судова практика, якщо фізична особа-підприємець укладе договір постачання електричної енергії, як фізична особа. Загальновідомо судовий захист прав споживачів здійснюється судами загальної юрисдикції, тому у випадку набуття статусу фізичної-особи підприємця, така особа не зможе захистити своє порушене право у такому суді. Таким чином, фізична особа-підприємець, яка є стороною договору постачання електричної енергії позбавляється права захисту у порядку цивільного судочинства.

На підставі вищенаведеного, для врегулювання розбіжностей та суперечливостей, що існують в законодавстві, пропонуємо внести зміни до Закону України «Про засади функціонування ринку електричної енергії України» та викласти поняття «побутового споживача» у наступній редакції: «побутовий споживач електричної енергії (побутовий споживач) - фізична особа, яка використовує електричну енергію для забезпечення особистих, у тому числі сімейних, домашніх, побутових, фінансових та інших особистих потреб, що не включають професійну та комерційну діяльність, не пов'язаних з підприємницькою діяльністю на підставі договору про постачання електричної енергії з електропостачальником».

Список використаних джерел:

1. Большой экономический словарь. Под. ред. А. Н. Азриляна. - М.: Фонд «Правовая - культура»,

2. Вавженчук С. Я. Основні конструктивні елементи договору постачання енергетичними та іншими ресурсами через приєднану мережу / С. Я. Вавженчук // Юридичний вісник. Повітряне і космічне право. - 2011. - № 2. - С. 90-93.
3. Білоусов Ю. В., Черняк О. Ю. Цивільно-правовий статус споживача: у контексті адаптації національного законодавства до законодавства Європейського Союзу : монографія / Ю. В. Білоусов, О. Ю. Черняк. - К. : Науково-дослідний інститут приватного права і підприємництва НАПрН України, 2010. - 239 с. - Бібліогр.: с. 214-238.
4. Мачуський В. В., Постульга В. Є. Господарське законодавство: Навч. посіб / В. В. Мачуський, В. Є. Постульга — Київ.: КНЕУ, 2004. — 275 ст.
5. Корнилов Э. Вопросы совершенствования законодательства о защите прав потребителей // Хозяйство и право. - 1999. - № 4.
6. Кирюшина И. В. Правовой статус потребителя и его реализация в гражданском праве : автор. дисс. ... канд. юрид. наук. 12.00.03 - И. В. Кирюшина. - Томск, 2004. - 24 с. [Электронный ресурс] - Режим доступа : <http://www.dissercat.com/>
7. Осетинська Г. А. Цивільно-правовий захист прав споживачів за законодавством України: дис... канд. юрид. наук: 12.00.03 / Г. А. Осетинська. - К., 2006.
8. Брагинский М. И., Витрянский В. В. Договорное право. Книга вторая: Договоры о передаче имущества. - М: Статут, 2006. - 780 с.
9. Гудима М. М. Захист прав споживачів за договором про надання туристичних послуг: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 / М. М. Гудима. - К.: 2012. - 247 с.
10. Лукьянцева И. А. Договор энергоснабжения: теория, законодательство и правоприменительная практика : диссертация ...кандидата юридических наук : 12.00.03 / И.А. Лукьянцева. - Краснодар, 2009. - 212 с.